ISSN: 2181-1385
Scientific Journal Impact Factor (SJIF) 2021: 5.723
DOI: 10.24411/2181-1385-2021-00931

ТЕХНОЛОГИЯ ВА МЕТОДҲОИ ТАЪЛИМ ДАР СИНФҲОИ ИБТИДОӢ

А. Каримҷонов
Доценти донишкадаи давлатии омӯзгории Чирчик

Д. Каримҷонова
Магистранти донишкадаи давлатии омӯзгории Чирчик

АННОТАЦИЯ

Дар ин мақола фикри технология ва усулҳои истифодашаванда дар раванди таълим дар синфҳои ибтидой додашуда аст.

Калимаҳои иқтибосӣ; технология, санъат, маҳорат, технологияи омӯзиш, санъати тадрис, луғатҳои дузабона, методика ва мавзуми он, раванд, мутобиқ, муфаттиш, пешоҳанг.

METHODS AND METHODS OF TEACHING IN PRIMARY CLASSES

ABSTRACT

This article gives an idea of the technology and methods of use in the learning process in primary schools.

Keywords: technology, art, skill, learning technologies, intensive art, bilingual dictionaries, methodology and its topics, process, adaptation, investigator, council.

ШОМИЛШАВИИ

Мафҳуми «технология» юнонӣ буда, аз калимаҳои techne – «санъат», «маҳорат»; logos – «илм» гирифта шудааст. Маъноаш «илм дар бораи санъат, маҳорат» аст.

ТАҲЛИЛ ВА МЕТОДОЛОГИЯИ АДАБИЁТ

Дар адабиётҳои педагогӣ мафҳумҳои «технологияи педагогӣ», «технологияи таълим», «технологияи омӯзиш» вомехӯранд. Онҳо ба ҳам тавъаманд мисли мафҳумҳои педагогика, таълим ва омӯзиш. Вобаста ба ҷараёни таълиму тарбия мафҳуми «технология»-ро ҳамчун санъати тадрис, таълим маънидод кардан бамаврид аст. Бисёр луғатҳои дузабона низ «технология»-ро ҳамчун маҷмӯи роҳу равишҳо барои санъаткорона, моҳирона иҷро кардани коре шарҳ медиҳанд.

ISSN: 2181-1385
Scientific Journal Impact Factor (SJIF) 2021: 5.723
DOI: 10.24411/2181-1385-2021-00931

Технологикунонии ҷараёни таълим – ин раванди инкишофест, ки баҳри баланд бардоштани самарабахшии ҷараёни таълим, кафолати ба натиҷаҳои чашмдошт расидани хонандагон равона шудааст.

Умумият ва фарқи технологияи таълим аз методикаи таълим:

1. Технология – ин усули пешакӣ банақшагирии натиҷаҳои таълимиест, ки онро метавон тавассути роҳу воситаҳои гуногун ба даст овард.

2. Технология ва методика – баробар ҳуқуқанд.

3. Методика – мафҳуми васеъ аст. Вай метавонад чанд технологияро дар бар гирад. Дар ин сурат, аксарвақт методика ба сифати системаи педагогии ягона дида мешавад.

4. Дар методикаи анъанавии таълим омӯзгор бештар нақши актёр (ҳунарманд)- ро мебозад. Вай расонандаи ахбор аз китоб ба шогирд аст. Дар технологияи таълим омӯзгор асосан ба режиссёрӣ (коргардонӣ) машғул аст. Вай намеомӯзонад, балки роҳнамоӣ мекунад, ҳавасманд мегардонад, фаъолияти таълимии хонандагонро ба танзим медарорад.

НАТИҶАҲО

Нишондиҳандаҳои технологӣ будани таълим инҳоянд:

– аввал таҳия кардани мақсадҳои таълим дар шакли натиҷаҳои чашмдошт (интизор шаванда);

– пешниҳоди мазмуни маводи омӯхташаванда дар шакли система (пайдарпайии мантиқӣ)-и вазифаҳои маърифатӣ. Аз ҷумла онҳоро чунин шарҳ додан лозим аст.

1. Мехонем ва муҳокима менамоем

Шарҳ: Усули мазкур ба хонандагон имкон медиҳад, ки матнро хонда, ҳангоми нақли мазмун мулоҳизаронӣ карда, фикри асосиро муайян карда тавонанд. Инчунин муҳокимаи мавзӯъ ва маънии матн ҳангоми хондан барои такмили малакаи хондан хеле муфид аст.

Тартиб:

– Хонандагонро ба гурӯҳҳои дунафарӣ муттаҳид кунед.

– Матнро интихоб карда, ҷойҳои исти онро муайян созед. Ба хонандагон он қисмҳоро нишон дода гӯед: «Аввал сархати якуми матнро мустақилона хонед ва сипас, бо шарикатон чизи фаҳмидаатонро нақл кунед. Ба саволҳои зерин ҷавоб гардонед: Чӣ ба шумо маъқул шуд? Чӣ нофаҳмо буд? Муаллиф чӣ мехоҳад?

ISSN: 2181-1385
Scientific Journal Impact Factor (SJIF) 2021: 5.723
DOI: 10.24411/2181-1385-2021-00931

– Хонандагон ба хониши мустақилона шурӯъ мекунанд. Шумо дар синф давр зада, ин равандро мушоҳида кунед.

– Баъди хондани қисми якум аз хонандагон хоҳиш намоед, ки онро муҳокима намоянд. Дар дафтарашон қайдҳо кунанд.

– Метавонед аз гурӯҳи дунафарӣ хоҳиш намоед, ки инро ба аҳли синф намоиш диҳанд.

– Баъд гурӯҳҳо ин амалро бо қисми дигари матн идома медиҳанд.

– Пас аз хатми матн аз гурӯҳҳои дунафарӣ хоҳиш намоед, ки фикру ақидаашонро оид ба матн ба гурӯҳи дигар гӯянд ва муҳокима намоянд. (Гурӯҳҳои чорнафара).

– Ин амалро якчанд маротиба бо қисмҳои дигари матн иҷро намоед.

2. Ташкил намудани машғулиятҳои ду нафарӣ ва гурӯҳӣ

Дар дарсҳои тавсиявии стандартҳои фанҳои “Забони модарӣ” ва “Математика” шумораи зиёди машқҳое, ки дар онҳо хонандагон дунафарӣё дар гурӯҳҳои хурд машғули кор мешаванд, мавҷуданд. Сохтани чунин гурӯҳҳо хеле осон ва зудан ҷомаст, агар онро ба тарзе иҷро кунед, ки хонандагон аз ҷойҳояш он нахезанд.

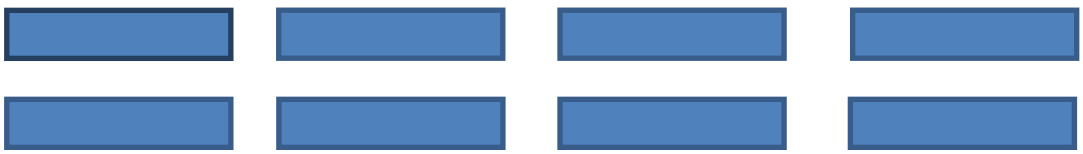
Кор дар гурӯҳҳои дунафарӣ

Роҳи осони ба чунин гурӯҳҳо ҷудо намудан аз хонанда хоҳиши баҳам паҳлӯяш машғул шуданаст. Агар хонандагон дар як қатор нишаста бошанд, онҳоро ба гурӯҳҳои дунафарӣ ҷудо кунед, яъне хонанда боҳамсабақи дарбараш нишаста машғули кор мешавад. Агар хонандае бе рафиқмонад, шумо метавонед онҳоро сенафарӣ шинонед ва ё худи шумо ҳамнишиниӯ шавед (вале ин амална он қадар хуб аст, зеро шумо дигар онро шунида ва дар вақти зарурӣ ёрӣ расонида наметавонед).

Дар аввали машқ дунафар коркарда, дигар он баонҳо гӯш медиҳанд. Ин навъи машқро машғулияти дунафарии кушода меноманд.

Ҳангомеки хонандагон маводи навро пурра аз худ карданд, азонҳо хоҳиш карда мешавад, ки дар гурӯҳҳои дунафараи пӯшида кор кунанд, яъне ҳамаи хонандагон дар як вақт мустақилона машғули кор мешаванд. Хонандагонро хотиррасон намоед, ки оромона суҳбат кунанд.

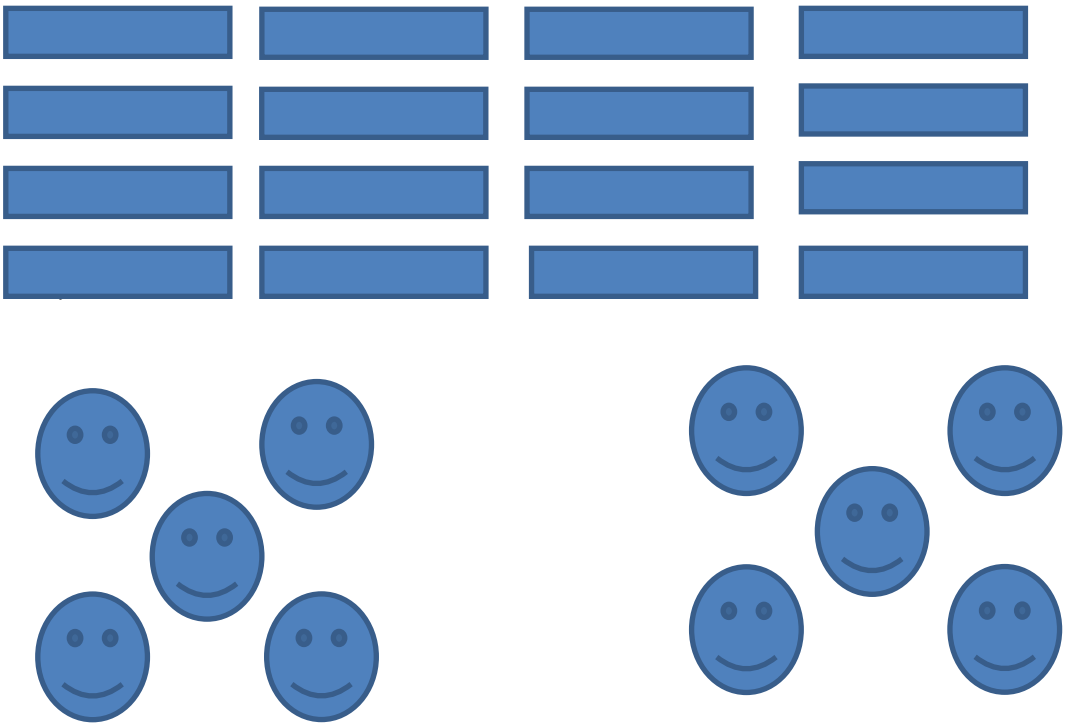
Нақшаи ташкили корҳои дунафарӣ:

ISSN: 2181-1385
Scientific Journal Impact Factor (SJIF) 2021: 5.723
DOI: 10.24411/2181-1385-2021-00931

Кор дар гурӯҳҳо

Одатан гурӯҳҳоисе, чор ё панҷ нафарараро тавсия мешаванд. Барои онки гурӯҳҳои зиёда аз панҷ нафар натиҷаҳои хуб нахоҳанд дод: чанде азхонандагон машғули кор намешаванд. Роҳи осони ташкили машғулиятҳои гурӯҳӣ он аст, ки духонандаи дар мизи пеш нишаста тарафи ду хонандаи дар пасашон нишаста баргашта, бо ҳам дигар машғули кор мешаванд. Нақшаи зерин роҳҳои ташкил намудани гурӯҳҳои се-чор нафариро нишон медиҳад.**Нақшаи ташкили корҳои гурӯҳҳои чор нафарӣ**:

Нақшаи ташкили корҳои гурӯҳҳои панҷ нафарӣ

3. Идора кунии овоз дар раванди дарс

Бисёр машқҳое ҳастанд, ки дар он хонандагон малакаи гуфтани худро такмил медиҳанд ва ин боиси каме ғалоғула мешавад. Ба ҳар ҳол усулҳое мавҷуданд, ки шумо метавонед ғавғоро назорат кунед. Пеш аз ҳама шумо бо овози паст гап занед, хонандагон низ паст гап заданро ёд мегиранд. Инчунин ба онҳо метавонед чунин таълим диҳед: дасти худро бардоштанатон чунин маъно дорад, ки машғулият ва гап заданро бас карда, ба шумо гӯш диҳанд.

Омӯзгор бояд ба хонандагони худ дар гурӯҳ беғавғо ва оромона кор карданро омӯзонанд. Дар ин усул овоз ба дараҷаи лозима бояд истифода шавад.

ISSN: 2181-1385
Scientific Journal Impact Factor (SJIF) 2021: 5.723
DOI: 10.24411/2181-1385-2021-00931

Инчунин омӯзгор бояд барои батартиб даровардани кор ва бар тарафкардани мунозираҳо ба хонандагон ёрӣ расонад. Инро бо иҷрои якчанд қоидаҳои одӣ, аз қабили сухани дигар онро гӯш кардан, ба навбат гап задан, иҷрои амале, ки аксарият қабул кардаанд, ҳамчунин якҷоя бо хонандагон кор кардан ва ба онҳо додани вазифаҳо амалӣ кардан мумкинаст. Масалан, ҳар як гурӯҳ метавонад баранда, довари вақт ва ғ. Дошта бошад ва хонандагон бо навбат ҳар яки ин вазифаҳоро иҷро намоянд.

4. Роҳу воситаҳои ташкил намудани муаррифии натиҷаҳои кори хонандагон

Ҳангоми корҳои гурӯҳӣ ва лоиҳавӣ хонандагон дар гурӯҳҳои хурд муаррифӣ омода мекунанд. Хонандагон натиҷаи кори гурӯҳии худро ба тамоми синф намоиш дода, онро шарҳ медиҳанд. Расмҳоро ба тахтаи синф овехтан мумкин аст, лекин баъзан ин кор ба осонӣ муаяссар намегардад. Ба ҷойи ин шумо метавонед дар синф як ресмонро кашида, варақаҳоро қат карда, ба он овезед ё ин ки ба ресмон тарзе маҳкам кунед, ки ҳар як хонанда онҳоро дида тавонад. Агар тахтаи синф васеъ бошад. Барои иҷрои машқхелемувофиқ аст.

5. Тарзи гузаронидани лаҳзаҳои дамгирӣ

Машқ ё лаҳзаҳои дамгирӣ фаъолияти кӯтоҳ ва шавқоварест, ки дар лаҳзаҳои гуногуни дарс гузаронида мешавад. Лаҳзаи дамгирӣ ҳаракати ҷисмонии хонандагонро талаб мекунад ва ба ин васила онҳоро «бедор» карда, хастагиро дафъ ва шавқро ба дарс зиёдтар менамояд. Лаҳзаҳои дамгириро дар навбати худ ба мавзӯи дарс мутобиқ 21 сохта, ҳамчун лаҳзаи фаъолгардонии дарс истифода бурдан мумкин аст. Лаҳзаи дамгирӣ набояд зиёда аз 5 дақиқаи дарсро фаро гирад. Барои намуна ду лаҳзаи дамгириро пешниҳод менамоем.

Муфаттиш ва пешоҳанги махфӣ

Шарҳ: Ин бозии “ҷустану ёфтан” буда, малакаҳои гӯш кардан, мушоҳида ва таҳлил карданро такмил медиҳад. Тартиб:

– Аз хонандагон хоҳиш кунед, ки дар шакли давра истанд.

– Яке аз хонандагонро ҳамчун «муфаттиш» интихоб намоед. Аз ӯ хоҳиш кунед, ки ба муддати кӯтоҳ аз синф берун барояд.

– Аз хонандагони дигар хоҳиш намоед, ки якеро ҳамчун «пешоҳанги махфӣ» интихоб намоянд.

– Ба хонандагон фаҳмонед, ки «пешоҳанги махфӣ» ягон ишораеро оғоз мекунад ва дигарон ин ишораро бо ӯ иҷро мекунанд. Масалан, агар «пешоҳанги махфӣ» қарсак занад, ҳама якҷоя қарсак мезананд ва амсоли он.

ISSN: 2181-1385
Scientific Journal Impact Factor (SJIF) 2021: 5.723
DOI: 10.24411/2181-1385-2021-00931

– «Муфаттиш» ба синф баргаршта дар марказ ё берун аз давра меистад ва мушоҳида менамояд. «Муфаттиш» бояд бодиққат мушоҳида карда, «пешоҳанги махфӣ»-ро ёбад.

– Агар «муфаттиш» «пешоҳанги махфӣ»-ро ёбад, ба хонандагони дигар ҳамроҳ мешавад ва сипас, омӯзгор хонандаи дигарро ҳамчун «муфаттиш» ва «пешоҳанги махфӣ» интихоб карда, бозиро ба тартиби боло идома медиҳад.

REFERENCES

1. А.Эшонҷонов. М.Шукуров. Методикаи таълими забони тоҷикӣ дар синфҳои ибтидоӣ. Душанбе. 1964.
2. Имлои забони тоҷикӣ. Душанбе. Ирфон. 1999.
3. Р.Қурбонов. Маҷмуи диктанти санҷиши ва нақлҳои хаттӣ дар синфҳои ибтидоӣ. Т. Телон. 2016.
4. З.Тошматова. Маҷмуи машқҳои санҷишӣ барои синфҳои ибтидои. Тошкент. 2014.саҳ. 12.
5. А.Каримҷонов. Бошланғич синфларда таълим тарбия муаммолари. Чирчик. 2020.
6. А.Каримҷонов. Инкишофи нутқ дар давраи таълими савод. Чирчиқ 2021.
7. Т.Чориев. Забони модарӣ. Синфҳои 1,2,3,4. Ӯзбекистон 2012.